

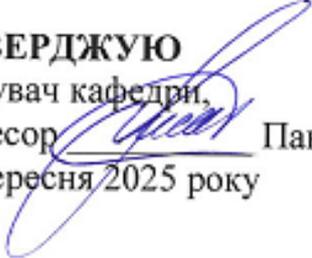
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра екології, збалансованого природокористування
та захисту довкілля

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри,

професор

«1» вересня 2025 року

 Павло ПИСАРЕНКО

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

(обов'язкова навчальна дисципліна)

освітньо-професійна програма	<u>Екологія</u>
спеціальність	<u>101 Екологія</u>
галузь знань	<u>10 Природничі науки</u>
освітній ступінь	<u>Бакалавр</u>
Навчально-науковий інститут	<u>Агротехнологій, селекції та екології</u>

Полтава
2025/2026 н.р.

Робоча програма навчальної дисципліни «Економіка природокористування» для здобувачів вищої освіти за освітньо-професійною програмою Екологія спеціальності 101 Екологія.

Мова викладання - державна.

Розробник: **Самойлік М.С.**, професор кафедри екології, збалансованого природокористування та захисту довкілля, доктор економічних наук, професор.

«1» вересня 2025 року

Марина САМОЙЛІК

Погоджено гарантом освітньої програми «Екологія»

«1» вересня 2025 року

Анна ТАРАНЕНКО

Схвалено радою з якості вищої освіти спеціальності «Екологія»

протокол від «1» вересня 2025 року № 1

Марина ГАЛИЦЬКА

1. Опис навчальної дисципліни

Елементи характеристики	Денна форма навчання
Загальна кількість годин	90
Кількість кредитів	3
Місце в індивідуальному навчальному плані здобувача вищої освіти	обов'язкова
Рік навчання (шифр курсу)	101Еколбд_24
Семестр	6
Лекції (годин)	16
Практичні (семінарські) (годин)	14
Лабораторні (годин)	-
Самостійна робота (годин)	60
в т. ч. індивідуальні завдання (вказати вид) (годин)	-
Форма семестрового контролю	залік

2. Мета вивчення навчальної дисципліни

Мета вивчення навчальної дисципліни: формування у здобувачів вищої освіти базових знань з: економічного управління природокористуванням, використання еколого-економічних важелів і інструментів охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування; раціонального й ефективного використання природно-ресурсного потенціалу; методів визначення економічної ефективності природоохоронних заходів; оцінки економічних збитків від антропогенного порушення навколишнього середовища; формування фінансово-економічного механізму охорони навколишнього середовища; соціально-економічних аспектів природокористування і природоохоронного законодавства; еколого-економічного світогляду щодо гармонізації відносин природи і суспільства в умовах поглиблення глобалізаційних процесів та формування нових вимог щодо переходу на сталий розвиток.

3. Передумови для вивчення навчальної дисципліни

Перелік дисциплін, які передують її вивченню: «Управління екологічною діяльністю», «Оцінка впливу на довкілля».

4. Компетентності:

загальні:

- Знання та розуміння предметної області та професійної діяльності.
- Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

фахові:

- Розуміння основних теоретичних положень, концепцій та принципів математичних та соціально-економічних наук.

5. Програмні результати навчання

ПРН 1. Демонструвати розуміння основних принципів управління природоохоронними діями та/або екологічними проектами.

ПРН 15. Уміти пояснювати соціальні, економічні та політичні наслідки впровадження екологічних проектів.

ПРН 17. Усвідомлювати відповідальність за ефективність та наслідки реалізації комплексних природоохоронних заходів.

ПРН 22. Брати участь у розробці проектів і практичних рекомендацій щодо збереження довкілля.

ПРН 27. Уміти виявляти та оцінювати екологічні ризики та екологоекономічні збитки за забруднення довкілля та розробляти рекомендації щодо зменшення техногенного навантаження на території та здоров'я людей.

Співвідношення програмних результатів навчання із очікуваними результатами навчання

Програмний результат навчання (визначений освітньою програмою)	Очікувані результати навчання навчальної дисципліни
ПРН 1. Демонструвати розуміння основних принципів управління природоохоронними діями та/або екологічними проектами.	<i>Володіти навичками</i> управління природоохоронною діяльністю на локальному та регіональному рівнях. <i>Знати</i> методiku оцінки ефективності екологічних проектів, <i>розуміти</i> фактори і принципи управління екологічною безпекою з урахуванням особливостей регіонального розвитку. <i>Аналізувати</i> причини та наслідки антропогенного впливу на компоненти довкілля та розробляти заходи мінімізації даного впливу.
ПРН 15. Уміти пояснювати соціальні, економічні та політичні наслідки впровадження екологічних проектів	<i>Розуміти</i> еколого-економічні проблеми використання природних ресурсів та забруднення довкілля. <i>Володіти основними знаннями</i> щодо екстернальних, кумулятивних ефектів, теоретичних аспектів регулювання антропогенного впливу на довкілля. <i>Володіти основними знаннями</i> щодо розробки еколого-економічних стратегій управління екологічною безпекою території на регіональному, локальному рівнях.
ПРН 17. Усвідомлювати відповідальність за ефективність та наслідки реалізації комплексних природоохоронних заходів	<i>Розуміти</i> теоретичні та практичні засади формування екологоорієнтованої регіональної політики з урахуванням стратегічних пріоритетів розвитку регіонів України. <i>Володіти основними знаннями</i> щодо імплементація екологічних імперативів у регіональну, державну та глобальну політику. <i>Оцінювати</i> наслідки реалізації комплексних

	природоохоронних заходів на місцевому, регіональному та національному рівнях.
ПРН 22. Брати участь у розробці проектів і практичних рекомендацій щодо збереження довкілля	<i>Розуміти основні засади</i> програмно-цільового підходу до забезпечення екологічної безпеки в контексті сталого розвитку держави, планування та ресурсне забезпечення екологоорієнтованого проекту. <i>Володіти основними знаннями</i> щодо врахування регіональних особливостей при розробці екологоорієнтованих проектів; інноваційно-інвестиційного проектування системи забезпечення екологічної безпеки на регіональному рівні з урахуванням наслідків воєнних дій в Україні.
ПРН 27. Уміти виявляти та оцінювати екологічні ризики та екологоекономічні збитки за забруднення довкілля та розробляти рекомендації щодо зменшення техногенного навантаження на території та здоров'я людей	<i>Оцінювати ефективність</i> заходів щодо забезпечення екологічної безпеки у регіоні та відбору інноваційно-інвестиційних проектів за оптимізаційними критеріями. <i>Володіти основними знаннями</i> щодо оцінки екологічних ризиків та еколого-економічних збитків за забруднення довкілля.

6. Методи навчання і викладання

Словесні методи: лекція, розповідь-пояснення; бесіда. Наочні методи: ілюстрування. Практичні методи: практичні роботи, робота з науковою літературою (конспектування, тезування). Самостійна робота без контролю викладача: завдання самостійної роботи. Методи з розвитку соціальних навичок: презентації, доповіді, робота в команді.

7. Програма навчальної дисципліни

Тема 1. Економічні аспекти використання природних ресурсів. Поняття, види та особливості природокористування. Предмет економіки природокористування. Принципи та функції економіки природокористування. Взаємозв'язок економіки та екології. Поняття та класифікація природних ресурсів. Поняття та сутність економічних оцінок природних ресурсів. Методи економічної оцінки природних ресурсів. Форма виникнення ренти. Монопольна рента. Принципи використання та роль природних ресурсів у суспільному розвитку.

Тема 2. Теорія виснаження природних ресурсів. Відновлювані та не відновлювані ресурси. Загальні положення економіки природних ресурсів. Теорія виснаження природних ресурсів. Теоретичні умови виникнення динамічної обмеженості. Фактори, що впливають на процеси виснаження

сировинної бази, формування стратегії використання не відновлюваних ресурсів в умовах невизначеності співвідношення переробної і видобувної промисловості з точки зору теорії виснаження. Проблеми економіки не відновлюваних (мінерально-сировинних) ресурсів України. Економіка відновлюваних ресурсів. Матеріально-енергетичні баланси природно-ресурсної бази регіону. Функціонально-предметна модель регіонального відтворення природної бази регіону.

Тема 3. *Проблеми забруднення навколишнього природного середовища.*

Причини загострення глобальних проблем людства в кінці ХХ – на поч. ХХІ ст. Загрози природно-екологічного характеру. Економічні збитки від забруднення атмосферного повітря. Методика розрахунку збитків від забруднення атмосферного повітря. Основні напрямки охорони повітряного басейну: економічні аспекти. Раціональне використання водних ресурсів. Причини дефіциту прісної води. Джерела забруднення водних об'єктів. Водоохоронні зони та витрати на їх упровадження. Методика визначення економічного збитку від забруднення водних об'єктів. Земельні ресурси як засіб виробництва. Економічна родючість ґрунтів. Негативні та позитивні фактори, що впливають на родючість ґрунтів. Основні напрямки раціонального використання та охорони земельних ресурсів. Економічні збитки від порушення земель. Вартість рекультиваційних робіт. Державний земельний кадастр. Мінеральні ресурси та їх класифікація. Раціональне використання корисних копалин (економічний аспект).

Тема 4. *Економічна ефективність природоохоронної діяльності.*

Природоохоронні заходи та їх види. Екологічні, соціальні, економічні результати природоохоронних заходів і їх складові. Інтегрований соціально-економічний результат природоохоронної діяльності. Вимоги до економічного обґрунтування природоохоронних заходів. Критерії екологічної та економічної ефективності. Показники екологічної ефективності природоохоронних витрат. Загальна (абсолютна) економічна ефективність природоохоронних витрат. Загальна (абсолютна) економічна ефективність капіталовкладень у природоохоронну діяльність. Порівняльна економічна ефективність. Чистий економічний ефект природоохоронних заходів, його розрахунки, види, цілі та умови застосування. Врахування факторів часу при проведенні екологоекономічних оцінок ефективності.

Тема 5. *Фінансово-економічний механізм охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів.* Взаємозв'язок економічної і природоохоронної діяльності суб'єктів господарювання. Поняття «екологізація економіки». Співвідношення понять «екологізація» та «природоохоронна діяльність». Поняття фінансово-економічного механізму екологічного регулювання, його складові елементи. Експлуатаційна та середовищезахисна цінність природних ресурсів. Концепція платного природокористування. Принципи визначення плати за використання природних ресурсів. Плата за відтворення й охорону природних ресурсів. Створення ринку природних ресурсів. Плата за забруднення природного середовища: основні концепції, принципи, методи розрахунку. Екологічне

оподаткування. Система стимулювання природоохоронної діяльності і її інструменти. Екологічне страхування. Кредитування екологічної діяльності.

Тема 6. Міжнародна еколого-економічна діяльність у вирішенні проблем природокористування та охорони довкілля. Особливості регулювання і планування природоохоронної діяльності в зарубіжних країнах. Узагальнення досвіду зарубіжних країн у сфері природокористування й охорони довкілля та можливості його застосування в Україні. Міжнародне співробітництво України щодо охорони довкілля та раціонального використання природних ресурсів.

Тема 7. Екологізація економіки. Поняття і оцінка рівня екологізації. Управління процесами екологізації. Управлінські стратегії впливу на суб'єкти екологізації. Диспропорційність економічного розвитку: основні причини та наслідки. Поляризація економічного розвитку та методи її виміру. Шляхи та засоби реалізації державної політики сталого розвитку в економічній та фінансовій сферах. Зелена економіка.

Тема 8 Проблеми державного управління використання природних ресурсів і охорони довкілля. Наукові засади формування екологоорієнтованої регіональної політики з урахуванням стратегічних пріоритетів розвитку регіонів України. Якість довкілля як ресурс, який має економічну цінність. Екстернальні ефекти. Теоретичні аспекти регулювання викидів. Асиміляційний потенціал довкілля і його економічна оцінка. Екстернальні витрати і власність на асиміляційний потенціал. Питання власності на природні ресурси. Права власності на надра. Проблема власності на природні ресурси на поверхні землі і власності на надра. Особливості акумуляції прибутків при експлуатації природних ресурсів. Система оподаткування в мінерально-сировинному секторі. Угоди про розподіл продукції. Еколого-економічні проблеми реабілітації територій інтенсивного використання надр. Проблеми державного управління використання природних ресурсів і охорони довкілля. Програмно-цільовий підхід до забезпечення екологічної безпеки в контексті сталого розвитку держави. Екологоорієнтований соціально-економічний розвиток суспільства. Ноосфера та біосферна парадигма суспільних цінностей.

Структура (тематичний план) навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин			
	усього	у тому числі		
		л	п	с.р.
Тема 1. Економічні аспекти використання природних ресурсів.	10	2	2	6
Тема 2. Теорія виснаження природних ресурсів.	12	2	2	8
Тема 3. Проблеми забруднення навколишнього природного середовища.	14	2	2	10
Тема 4. Економічна ефективність природоохоронної діяльності.	6	2	-	4
Тема 5. Фінансово-економічний механізм охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів.	12	2	2	8

Тема 6. Міжнародна еколого-економічна діяльність у вирішенні проблем природокористування та охорони довкілля.	12	2	2	8
Тема 7. Екологізація економіки.	12	2	2	8
Тема 8. Проблеми державного управління використання природних ресурсів і охорони довкілля. Наукові засади формування екологоорієнтованої регіональної політики з урахуванням стратегічних пріоритетів розвитку регіонів України..	12	2	2	8
Усього годин	90	16	14	60

8. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Тема 1. Економічні аспекти використання природних ресурсів.</i>		
1	Оцінка природних ресурсів.	2
<i>Тема 2. Теорія виснаження природних ресурсів.</i>		
2	Розрахунок потенціалу альтернативних матеріальних та енергетичних ресурсів	2
<i>Тема 3. Проблеми забруднення навколишнього природного середовища.</i>		
3	Оцінка забруднення навколишнього природного середовища в системі природокористування.	2
<i>Тема 4. Економічна ефективність природоохоронної діяльності.</i>		
2	Визначення еколого-економічної ефективності природоохоронних проектів	2
<i>Тема 5. Фінансово-економічний механізм охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів.</i>		
4	Розрахунок екологічного податку.	2
<i>Тема 6. Міжнародна еколого-економічна діяльність у вирішенні проблем природокористування та охорони довкілля.</i>		
5	Розробка програм у сфері екології на місцевому, регіональному та державному рівнях.	2
<i>Тема 7. Екологізація економіки.</i>		
6	Розробка управлінських стратегій екологізації економіки. Екопоселення та екополіси.	2
<i>Тема 8. Проблеми державного управління використання природних ресурсів і охорони довкілля. Наукові засади формування екологоорієнтованої регіональної політики з урахуванням стратегічних пріоритетів розвитку регіонів України..</i>		
7	Розробка екологічних програм (планів) на місцевому, регіональному та державному рівнях.	2
	Разом	14

9. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
<i>Тема 1. Економічні аспекти використання природних ресурсів.</i>		
1	Принципи використання природних ресурсів в Україні та країнах ЄС.	3
2	Методологія збалансованого природокористування.	3
<i>Тема 2. Теорія виснаження природних ресурсів.</i>		
3	Розрахунок матеріально-енергетичного балансу відновлювальних та невідновлювальних ресурсів регіону	4
4	Методи оцінки природних ресурсів. Економічний збиток за забруднення довкілля, його види. Поняття залишкового збитку довкіллю.	4
<i>Тема 3. Проблеми забруднення навколишнього природного середовища.</i>		
5	Визначення техногенного навантаження на людину при забрудненні довкіллі	5
6	Нормування параметрів екобезпеки.	5

<i>Тема 4. Економічна ефективність природоохоронної діяльності.</i>		
7	Мультифункціональне моделювання оптимізаційних рішень забезпечення екологічної безпеки з урахуванням регіональних особливостей	8
<i>Тема 5. Фінансово-економічний механізм охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів.</i>		
8	Програмно-цільовий підхід до забезпечення екологічної безпеки в контексті сталого розвитку держави.	4
9	Стратегії розвитку екобізнесу.	4
<i>Тема 6. Міжнародна еколого-економічна діяльність у вирішенні проблем природокористування та охорони довкілля.</i>		
10	Міжнародна еколого-економічна діяльність. Екологоорієнтований розвиток суспільства.	4
11	Імплементация екологічних імперативів у регіональну, державну та глобальну політику.	4
<i>Тема 7. Екологізація економіки.</i>		
13	Зелена економіка як основа розвитку суспільства.	8
<i>Тема 8. Проблеми державного управління використання природних ресурсів і охорони довкілля.</i>		
14	Екологічна політика Полтавської області.	4
15	Визначення власного наукового вкладу у досягнення стратегічних пріоритетів розвитку Полтавської області: можливості для екопроектів.	4
	Разом	60

10. Індивідуальні завдання

Індивідуальна робота з дисципліни «Економіка природокористування» навчальним планом не передбачена.

11. Оцінювання результатів навчання

Програмні результати навчання	Форми контролю програмних результатів навчання
ПРН 1. Демонструвати розуміння основних принципів управління природоохоронними діями та/або екологічними проектами.	Виконання вправ на практичних заняттях, виконання завдань самостійної роботи, опитування, залік.
ПРН 15. Уміти пояснювати соціальні, економічні та політичні наслідки впровадження екологічних проектів	Виконання вправ на практичних заняттях, виконання завдань самостійної роботи, опитування, залік.
ПРН 17. Усвідомлювати відповідальність за ефективність та наслідки реалізації комплексних природоохоронних заходів	Виконання вправ на практичних заняттях, виконання завдань самостійної роботи, опитування, залік.
ПРН 22. Брати участь у розробці проектів і практичних рекомендацій щодо збереження довкілля	Виконання вправ на практичних заняттях, виконання завдань самостійної роботи,

	опитування, залік.
ПРН 27. Уміти виявляти та оцінювати екологічні ризики та екологоекономічні збитки за забруднення довкілля та розробляти рекомендації щодо зменшення техногенного навантаження на території та здоров'я людей	Виконання вправ на практичних заняттях, виконання завдань самостійної роботи, опитування, залік.

Критерієм успішного навчання є досягнення здобувачем вищої освіти мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання. Одним із обов'язкових елементів освітнього процесу є систематичний поточний контроль і підсумкова оцінка рівня досягнення результатів навчання.

Схема нарахування балів з навчальної дисципліни

Назва теми	Форми оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти			Разом
	Виконання вправ на практичних заняттях	Виконання завдань на самостійну роботу	Опитування	
Тема 1. <i>Економічні аспекти використання природних ресурсів.</i>	6	4	28	
Тема 2. <i>Теорія виснаження природних ресурсів.</i>	6	4		
Тема 3. <i>Проблеми забруднення навколишнього природного середовища.</i>	6	4		
Тема 4. <i>Економічна ефективність природоохоронної діяльності.</i>	-	2		
Тема 5. <i>Фінансово-економічний механізм охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання природних ресурсів.</i>	6	2		
Тема 6. <i>Міжнародна еколого-економічна діяльність у вирішенні проблем природокористування та охорони довкілля.</i>	6	2		
Тема 7. <i>Екологізація економіки.</i>	6	1		
Тема 8. <i>Проблеми державного управління використання природних ресурсів і охорони довкілля. Наукові засади формування екологоорієнтованої регіональної політики з урахуванням стратегічних пріоритетів розвитку регіонів України..</i>	6	2		
Разом	42	30	28	100

Шкала та критерії оцінювання практичних занять:

5-6	Завдання з практичних робіт повністю виконані на високому рівні. Володіє бездоганними знаннями щодо: поняття «екологічна економіка», економічного управління природокористуванням, використання еколого-економічних важелів і
-----	---

	інструментів охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування; збалансованого й ефективного використання природно-ресурсного потенціалу; методів визначення економічної ефективності природоохоронних заходів; оцінки економічних збитків від антропогенного порушення навколишнього середовища; формування фінансово-економічного механізму охорони навколишнього середовища; соціально-економічних аспектів природокористування і природоохоронного законодавства. На високому рівні володіє навиками еколого-економічного світогляду щодо гармонізації відносин природи і суспільства в умовах поглиблення глобалізаційних процесів та формування нових вимог щодо переходу на сталий розвиток.
3-4	На достатньому рівні здійснює аналіз причини та наслідків порушення стійкості урбосистеми. Має достатній рівень знань щодо: поняття «екологічна економіка», економічного управління природокористуванням, використання еколого-економічних важелів і інструментів охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування; збалансованого й ефективного використання природно-ресурсного потенціалу; методів визначення економічної ефективності природоохоронних заходів; оцінки економічних збитків від антропогенного порушення навколишнього середовища; формування фінансово-економічного механізму охорони навколишнього середовища; соціально-економічних аспектів природокористування і природоохоронного законодавства. На достатньому рівні володіє навиками еколого-економічного світогляду щодо гармонізації відносин природи і суспільства в умовах поглиблення глобалізаційних процесів та формування нових вимог щодо переходу на сталий розвиток.
1-2	Завдання з практичних робіт повністю виконані на поверхневому рівні. Має низький рівень знань щодо: поняття «екологічна економіка», економічного управління природокористуванням, використання еколого-економічних важелів і інструментів охорони навколишнього середовища та раціонального природокористування; збалансованого й ефективного використання природно-ресурсного потенціалу; методів визначення економічної ефективності природоохоронних заходів; оцінки економічних збитків від антропогенного порушення навколишнього середовища; формування фінансово-економічного механізму охорони навколишнього середовища; соціально-економічних аспектів природокористування і природоохоронного законодавства. На низькому рівні володіє навиками еколого-економічного світогляду щодо гармонізації відносин природи і суспільства в умовах поглиблення глобалізаційних процесів та формування нових вимог щодо переходу на сталий розвиток.
0	Завдання з практичних робіт не виконані, відсутні відповіді та активність на практичних заняттях, що не дає можливості оцінити формування компетентностей і досягнення програмних результатів навчання.

Шкала та критерії оцінювання самостійної роботи:

2	Здобувачем надана повна відповідь на завдання (не менше 90% потрібної інформації) у письмовій формі.
1	Здобувачем надана коротка відповідь на завдання із суттєвими помилками (менше 30% потрібної інформації) у письмовій формі.
0	Завдання для самостійних робіт не виконані, відсутні представлення самостійно виконаної роботи, що не дає можливості оцінити формування компетентностей і досягнення програмних результатів навчання.

Шкала та критерії оцінювання опитування:

4	Здобувачем надана повна відповідь на запитання в усній формі.
3	Здобувачем надана достатньо повна відповідь на запитання в усній формі, або

	повна відповідь з незначними неточностями.
2	Здобувачем надана неповна відповідь на запитання в усній формі.
1	Здобувачем надана коротка відповідь на запитання в усній формі із суттєвими помилками.

Примітка: протягом вивчення дисципліни проводиться 7 опитувань після вивченої теми. Загальна максимальна сума балів за опитування складає **28 балів**.

12. Політика навчальної дисципліни

Поточний контроль здійснюється під час проведення практичних занять із метою перевірки рівня засвоєння здобувачем вищої освіти навчального матеріалу, підготовленості до виконання конкретних завдань і виконання самостійної роботи. *Семестровий контроль* проводиться у формі заліку за розкладом згідно з графіком навчального процесу. Здобувач вищої освіти може бути недопущеним до семестрового контролю з навчальної дисципліни у разі набрання кількості балів менше ніж межа незадовільного навчання (59 балів) на дату семестрового контролю. Здобувачу вищої освіти, який одержав під час екзаменаційної сесії незадовільну оцінку (FX) або не був допущений до семестрового контролю, дозволяється ліквідувати підсумкову академічну заборгованість. Ліквідація здобувачем підсумкової академічної заборгованості здійснюється згідно з графіком ліквідації підсумкової академічної заборгованості. Здобувач вищої освіти, який одержав під час семестрового контролю оцінку F за ЄКТС, проходить повторне вивчення навчальної дисципліни за індивідуальною програмою. *Повторне проходження контрольного заходу* для ліквідації підсумкової академічної заборгованості допускається не більше двох разів із кожної навчальної дисципліни: один раз викладачеві, другий – комісії, яку формує директор навчально-наукового інституту, за участю викладачів відповідної кафедри. Отримана оцінка у разі другого повторного проходження контрольного заходу є остаточною. Повторне проходження контрольного заходу для підвищення позитивної оцінки з навчальної дисципліни здійснюється тільки один раз із дозволу першого проректора на підставі заяви здобувача вищої освіти. Кількість навчальних дисциплін, які можна перездати здобувачу вищої освіти за весь період навчання, не повинна перевищувати чотирьох. Оцінка, отримана під час перездачі, є остаточною і не підлягає оскарженню.

Під час вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен **дотримуватись академічної доброчесності**, що передбачає: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного та підсумкового контролю результатів навчання (для осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей); посилення на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної діяльності, використанні методики досліджень і джерела інформації.

Навчання здобувачів вищої освіти, що передбачає проведення навчальних занять згідно розкладу упродовж навчального року передбачає їх безпосередню участь в освітньому процесі. Відвідування здобувачами вищої освіти всіх видів

навчальних занять є обов'язковим. Відмітка про відвідування занять здобувачами здійснюється в журналі обліку аудиторної навчальної роботи викладача.

Набуття програмних результатів навчальної дисципліни можливе і після успішного закінчення навчання у *неформальній та інформальній освіті* (платформи Coursera, Prometheus та ін.). Визнання та перезарахування результатів неформального навчання відбувається за наявності документального підтвердження (зокрема сертифікату).

Після оголошення результатів поточного або семестрового контролю здобувач освіти має право звернутися до викладача з проханням надати роз'яснення щодо отриманої оцінки. У разі неможливості спільного врегулювання ситуації здобувач вищої освіти *має право оскаржити результати контрольних заходів*. Підставами для оскарження результату оцінювання можуть бути: недотримання викладачем системи оцінювання, вказаної у робочій програмі навчальної дисципліни, необ'єктивне оцінювання та/або наявність конфлікту інтересів, якщо про його існування здобувачу вищої освіти не було і не могло бути відомо до проведення оцінювання. Результат оцінювання може бути оскаржений не пізніше наступного робочого дня після його оголошення. Для оскарження результату оцінювання здобувач вищої освіти звертається з письмовою заявою до директора навчально-наукового інституту. Заява щодо оскарження результатів оцінювання розглядає апеляційною комісією. Результатом розгляду апеляції є прийняття апеляційною комісією одного з двох рішень: – попередня оцінка знань здобувача вищої освіти відповідає рівню досягнення результатів навчання здобувача з відповідного освітнього компонента і не змінюється; – попередня оцінка знань здобувача вищої освіти не відповідає рівню досягнення результатів навчання здобувача з відповідного освітнього компонента, здобувач заслуговує іншої оцінки (вказується нова оцінка відповідно до чинної в Університеті шкали оцінювання результатів навчання). За результатом апеляції оцінка результатів навчання здобувача вищої освіти не може бути зменшена.

14. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Дейлі Герман. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку. Переклад з англ.: Інститут сталого розвитку. К.: Інтелсфера, 2022. 312 с.
2. Мельник Л.Г. Екологічна економіка. Суми: “Університетська книга”, 2023. 359 с.
3. Мельник Л.Г., Білявський Г.О., Боголюбов В.М. та ін. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: Навчальний посібник. За заг. ред. проф. Л.Г.Мельника та проф. М.К.Шапочки. Суми: “Університетська книга”, 2005. 759 с.
4. Писаренко П.В., Самойлік М.С., Цьова Ю.А., Серета М.С. «Ресурсно-екологічна безпека регіону» Полтава: ПДАУ, 2022. 317 с. (видання – затверджено Протокол № 1 від 20 вересня 2022 р. Вченої ради ПДАУ <https://www.pdau.edu.ua/content/reyestr-vydan-zatverdzhenyh-do-druku-rishennyam-vchenoyi-rady-universytetu-2022-roku>)
5. Савченко О. Ф. Екологічна економіка : навчальний посібник. Полтава . 2021. 340 с.

6. Pysarenko P.V., Samoilik M.S., Dychenko O.Yu., Lastovka V.P, Shpirna V.H., Vybyk Ye. Estimation of resource-ecological safety in the region: methodical and methodological aspects. Таврійський науковий вісник 2024. № 136. Частина 2. С. 322-329.
  7. Бондар О.І., Галушкіна Т.П., Унгурян П.Я. «Зелена» економіка як підґрунтя екологізації місцевого розвитку: монографія. За заг. ред. д.б.н., проф. О.І. Бондаря. Херсон: ОлдіПлюс, 2018. 238 с.
  8. Екологічна безпека та економіка: монографія. М.І. Сокур, В.М. Шмандій, Є.К. Бабець, В.С. Білецький, І.Є. Мельнікова, О.В. Харламова, Л.С. Шелудченко. Кременчук, ПП Щербатих О.В., 2020. 240 с.
  9. Економіка довкілля і природних ресурсів: монографія. Тернопіль: Астон, 2016. 392 с.
  10. Економіка природокористування: навчальний посібник. Рогач С.М., Ільків Л.А., Гуцул Т.А. К.: Компринт, 2017. 344 с.
- Допоміжні:*
11. Перга Т. Ю. Екологічні наслідки війни Росії проти України. Інститут всесвітньої історії Національної академії наук. 2023. URL: <https://ivinas.gov.ua/viina-rf-protyukrainy/ekolohichni-naslidky-viiny-rosii-proty-ukrainy.html>
  12. Бобровський А. Л. Екологічний менеджмент: підручник Суми: Університетська книга, 2019. 330 с.
  13. Шевчук В.Я. Екологічне управління. Підручник. К.: Либідь, 2014. – 432 с.
  14. Самойлік М.С. Концептуальні засади інноваціо-інвестиційного забезпечення екологічно безпечного розвитку регіонів України . Вісник ПДАА. Полтава. 2012. №4. С. 12-18.
  15. Самойлік М.С. Концептуальні засади формування регіональної політики ресурсно-екологічної безпеки . Вісник аграрної науки Причорномор'я. 2014. №3. С. 125-132.
  16. Писаренко П.В., Самойлік М.С., Диченко О.Ю., Цьова Ю.А., Третякова Д.М., Подлесний А.В. Концептуальні напрями регіонального управління сферою поводження з твердими побутовими відходами . Вісник ПДАА №3. 2021 р. – С.82-91.

Інформаційні ресурси

1. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19>
2. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3038-17>
3. <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex%3A32014L0052>.
4. http://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/EIA_guidance_Scoping_final.pdf.
6. <http://www.unep.org> – Програма ООН з навколишнього середовища.
7. <http://www.eco-forum.org> – Сайт Європейського екофоруму.
8. <http://www.ecoleague.net> – Сайт Всеукраїнської екологічної ліги.